

THE EFFECTS OF MIGRATION ON URBAN

Sevinç Bahar YENİGÜL*

Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çevre Bilimleri Anabilim Dalı ,06570,
Ankara, TÜRKİYE, e-mail: yenigul@gazi.edu.tr

ABSTRACT

Urbanization period from the 1950's to the 1980's has been the cause of many problems in Turkey. Available land has been divided due to reasons such as population increase in rural areas and mechanization in agriculture. By the reassembling of divided lands under particular ownerships, some changes in the land ownership structure took place. These changes initiated the scarce land for a lot of people to earn their lives and consequently raised the unemployment rate. This event accelerated the migration from rural areas to urban areas. Migration lead to new problems, particularly housing for the new comers became the prior requirement.

Migration increased the cities population more than three times. The housing supplies in cities could'nt be enough to solve the housing problems of the new comers. This problem caused the beginning of squatters in urban areas.

Key Words: Migration, rural migration, housing, squatter

GÖÇÜN KENT MEKANI ÜZERİNE ETKİLERİ

ÖZET

Türkiye'de 1950'lerde başlayıp 1980'lere değin uzanan kentleşme süreci pek çok sorunun yaratıcısı olmuştur. Kırdaki nüfus artışı, tarımda makineleşme gibi nedenlerle mevcut topraklar parçalanmış ve parçalanan toprakların yeniden belli ellerde toplanmasıyla toprak sahipliği yapısında bazı değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimler, kırsal alanda büyük bir kitlenin yetersiz miktarda toprak sahibi olmasının sonucu olarak geçinememesine veya işsiz kalmasına neden olmuştur. Bu yapı kırdan kentlere olan göç olgusunu körüklemiştir. Kentsel mekanda yeni sorunlar başlatan bu göç kentte öncelikle yeni gelenler için barınma ihtiyacının karşılanmasını gerektirmiştir.

Kentsel mekana yön veren göç özellikle büyük kentlerin doğal nüfus artışının üç katı olarak gerçekleşmiştir. Kentteki var olan konut oluşumunun hızla gelen kırsal nüfusun barınma ihtiyacını karşılayacak düzeyde olmayışı kenti çevreleyen hızlı bir gecekondulu olgusunu başlatmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, kırsal göç, konut, gecekondulu

1. GİRİŞ

Türkiye'de 1950'lerde başlayıp 1980'lere değin uzanan kentleşme süreci pek çok sorunun yaratıcısı olmuştur. Kırdaki nüfus artışı, tarımda makineleşme gibi nedenlerle mevcut topraklar parçalanmış ve parçalanan toprakların yeniden belli ellerde toplanmasıyla toprak sahipliği yapısında bazı değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimler kırsal alanda büyük bir kitlenin yetersiz miktarda toprak sahibi olmasının sonucu olarak geçinememesine veya işsiz kalmasına neden olmuş, ve böylelikle kırdan kente göç olgusunu körüklemiştir.

Göç kentsel mekanda yeni sorunlar başlatmış, öncelikle yeni gelenler için barınma ihtiyacının karşılanmasını gerektirmiştir. Kentlerdeki konut ihtiyacı ekonomik, bürokratik önlemlerle tatmin edilemediğinden giderek

1. INTRODUCTION

Urbanization period from the 1950's to the 1980's has been the cause of many problems in Turkey. Available land has been divided due to reasons such as population increase in rural areas and mechanization in agriculture. By the reassembling of divided lands under particular ownerships, some changes in the land ownership structure took place. These changes initiated the scarce land for a lot of people to earn their lives and consequently raised the unemployment rate, and this event accelerated the migration from rural areas to urban.

Migration stated new problems in the urban; first of all residence (housing) for the new comers had to be provided. An increasing shortage in housing appeared since the housing requirement was not fulfilled by the

artan bir konut açığını doğurmuştur. Bu açık, halkın bilgi, görgü ve imkanı ölçüsünde üretilen çözümlerle kapatılma yoluna gidilmiştir. Bunun sonucunda da kentlerin içinde ve çevresinde çarpık bir yapılaşma başlamış, yeşil alanların sorumsuzca tahribi ve arsa spekülasyonları gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada kentleşmeye etki eden faktörlerden biri olan göç ve göçün kentsel mekana olan etkileri incelenmiştir. Göç, göçün tanımı, nedenleri ve kentleşme üzerindeki etkilerine kısaca değinildikten sonra göçün kent mekanını üzerindeki etkileri ve özellikle kırsal alandan kentlere göçle birlikte kentlerde yaşanan konut sorunu üzerinde durulmuştur.

2. GÖÇ

2.1. Göç

Göç ilk bakışta basit bir coğrafi mekan değiştirme süreci olarak görülmele birlikte, nedenleri ve sonuçlarının bireylerin ve toplumun üzerinde büyük değişiklikler yarattığı bir gerçektir. Toplumsal formasyonların ekonomik, politik ve kültürel yapılarında ve bu yapılar içindeki ilişkiler sisteminde yaşanan değişimlerin sonucunda ortaya çıkan göç, söz konusu yapılarda önemli dönüşümlere yol açmaktadır (1).

Demografik bir süreç olarak göç; “coğrafi bölgeler ve/veya idari alanlar arasındaki yerleşim yeri değişiklikleri olarak tanımlanmaktadır (2). Göç; uzaklık, zaman ve kalıcılık üzere üç kriter ile tanımlanmalıdır (2). Göçün yalnızca demografik bir süreç olarak tanımlanması, onun içeriğini anlatmak bakımından yetersizdir. Böylesi bir tanımlama, göçün anlamını daraltmakta ve özellikle kapitalist toplumda göç olgusunun tüm boyutları ile anlaşılabilmesini güçleştirmektedir. Kendi içine kapalı üretim birimlerinin yer aldığı feodal toplumda, işgücünün, üretimin yapıldığı toprak parçasının dışarı çıkması, yani göç etmesi söz konusu olmamaktaydı. Bunun tersine kapitalist ekonominin egemen olduğu modern dünyadaki nüfus hareketlerini niteleyen özellik, işgücünün yer değiştirmesidir. Dolayısıyla göçün yalnızca bir nüfus hareketi olarak değerlendirilmesi göçmenlerin oynadığı çeşitli ekonomik rollerin gözden kaçmasına neden olmaktadır.

Ülkemizde göç olgusu aslında yeni bir problem olmayıp tarihin derinliklerinden gelen sosyo-kültürel bir gerçekliktir. Anadolu'daki göç hareketlerine M.Ö. ki dönemlerde dahi karşılaşılabılıriz. İnsanlık tarihi boyunca yaşanan göçler, mekanda eşitsiz biçimde dağıtılmış ekonomik fırsatlardan yararlanma isteğinin bir sonucu olabildiği gibi ekolojik dayatmalar ya da devlet gibi toplumsal bir otoritenin gündeme getirdiği sürgünler, mecburi iskanlar ve savaşlar nedeniyle de ortaya çıkabilmektedir (1,3).

Ülkemizde vatandaşların yaşama, çalışma haklarını düzenleyen temel dayanakların ilgili maddeleri şöyledir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi:

Madde 3: Herkesin yaşama ve kişisel özgürlük ve güvenliğine hakkı vardır.

Madde 23/1: Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma

economical and official measures. This problem has tried to be solved by means of alternatives, which based on civilians' knowledge and available opportunities. This lead to a distorted urbanization structure, demolishing of green areas and speculations related to land ownership.

In this study, the influence of migration on urbanization and on urban areas has been investigated. Migration, definition of migration, its reasons, and its influence on urbanization have been explained briefly. Furthermore, this study has focused on both the effect of migration on urbanization and related housing problem.

2. MIGRATION

2.1. Migration

Although migration appears change in geographical location in the first sight, it is a fact that the causes of migration and its results have a great impact on individuals and society. Migration, which occurs as a result of changes in the economical, cultural, and political structures of social transformation, causes important alterations in social structure.

Migration can be defined as a demographic process mainly as changes in residential areas between the geographic and/or administrative regions (2). Migration can be defined based on three criteria namely, distance, time and permanence (2). It is not sufficient to describe migration only as a demographic process. Such a depiction limits the meaning of migration and makes it hard to understand all its dimensions especially in capitalist societies. Migration of productive power or land retail was not possible in the closed feudal societies. Conversely, replacement of productive power is the main characteristic of population movement in the modern world, where capitalist economy is dominant. Therefore, definition of migration only in terms of population movement will result in ignorance of economical aspects of migration process.

In fact the migration is not a new problem in our country but an ongoing socio-cultural reality throughout the history. Migration in Anatolia goes back to periods in B.C. Migration took place throughout the history due to uneven distribution of economical opportunities, ecological necessities, wars, banishment, or compulsory housing related to orders by states or authorities (1,3).

The legislations related to citizen rights for living and working in our country are as follows;

Universal Human Rights Report

Article 3. Everybody has right to live. Everybody has individual liberty and safety rights.

Article 23/1. Everybody has right to work and is free to choose profession. Everybody has right to work under fair

hakkı vardır (4).

T.C. Anayasası:

Madde 17: Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Madde 48: Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir .

Madde 49: Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir ve angarya yasaktır (5).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve T.C. Anayasası'ndan yapılan bu alıntılardan da anlaşılacağı üzere, herkesin insanca yaşama, çalışma ve barınma hakkı vardır. Bu yüzden herkes bu şartları sağlayabilmek üzere dilediği yerde yaşama ve çalışma hakkına sahiptir.

Göç hareketlerinin kentlere doğru olması ve problemleri, kalkınmakta olan ülkelerin bir bakıma kaderidir. Amaç bu sürecin olumsuzluklarını en aza indirerek en az sorunla tamamlamak olmalıdır. Çünkü modernleşmenin ön safhalarından biri olan göç ve kentleşme ya da fiziki hareket, kuşkusuz acısız ve hatasız gerçekleşmeyecektir (6).

Gelişmekte olan ülkelerin genel özelliği, hızlı nüfus artışlarına bağlı yoğun nüfus hareketliliğinin ortaya çıkmasıdır. Buna bağlı olarak da kentlere yönelik göçler nedeniyle genel olarak kentlerin çevresinde ve merkezlerinde ayrı ayrı yerleşim yerleri ortaya çıkmış ve çıkmaktadır. Bu yeni yerleşim yerleri hakkında sosyal bilimcilerin görüşleri olumsuz tarafta olup, kentlerin genel yapısını bozduğu ve göç edenlerin yeni sosyal problemleri kentlere taşıdıkları biçimindedir (6). Göç;

- Kentleri fiziki ve sosyal açıdan köyleştirir,
- Kentlerde suç ve suça teşebbüs eğilimlerini artırır,
- Belediye hizmetleriyle ilgili sorunlarda artışlara neden olur,
- Kentlerde zaten yetersiz olan sağlık hizmetlerinin yoğunlaşmasına neden olur,
- Kırsal alanda ise işgücü ve sermaye kaybına neden olmaktadır.

2.2.Göçün Nedenleri

Göç kuramlarında göçün nedenlerine ilişkin açıklamalar, esas olarak kırsal-kent göçü üzerinedir. Bunun nedeni kapitalizmin mekansal gelişme dinamiğinin temel olarak kırsal kente doğru bir demografik geçiş sürecine dayanıyor olmasıdır. Bu doğrultuda, özellikle 1960'lerden başlayarak gelişen göç yazımında göç olgusu, kentlerde sanayi üretiminin gelişmesini doğrudan ve dolaylı sonuçlarının etkisiyle kırsal yaşamın çözümler ve kentlerdeki nüfus yoğunlaşması kapsamında ele alınmıştır (1). Bu nedenle göç çalışmalarının analiz ettiği verileri ile iç içe geçmiş, bugüne kadar göç konusunda ulaşılan bilgiler de daha çok kırsal-kente göç türü ile ilgili olmuştur(1). Tarihsel olarak, sanayileşme ve ekonomik gelişmeye, işgücü talebi içindeki kent merkezlerine doğru yaşanan büyük göç hareketleri eşlik ettiğinden göç olgusu kırsal toplumunun çözülmesi, sanayileşme süreçleri ve bu süreçlerde kentler ve bölgeler arasında ortaya çıkan gelişmişlik farkları ile doğrudan ilişkisi kurularak

and convenient circumstances and are protected against unemployment (4).

Turkish Republic Constitution

Article 17. Everybody has right to live, to protect and improve his materialistic and moral presence.

Article 48. Everybody has right to work and has freedom to accomplish agreements.

Article 49. Working is everybody's right and duty and forced labour is forbidden.

As it is seen from articles in Universal Human Rights Report and Constitution of Turkish Republic everybody has right to live humanly, to work and to reside. Therefore anyone can work and live in any place he wants in order to provide such conditions.

Migration to urban and related problems is common issues in developing countries. Main goal is to minimize the negative effects of this process and complete this process with least problems. Because migration and urbanization or physical movement, which is one of the first steps of modernization, will certainly occur together with some mistakes and troubles (6).

Intensive population movement related to rapid increase in population is one of the general characteristics of developing countries. Therefore, due to migration towards cities several different settlements occurred and still are occurring in the centres and surroundings of cities. Social scientists have negative view for these kind of settlements and they think that such settlements spoil the general structure of urban and the immigrants also carry new social problems to the urban areas. Migration;

- Turns cities into villages in physical and social aspects,
- Increases the criminality and criminal attempts in cities,
- Increases the problems in municipal services,
- Causes an increase in health services, which is already inadequate,
- Causes loss of productive power and of capital in rural areas.

2.2.Causes of Migration

In migration theories, the explanations related to causes of migration are mainly based on migrations from rural areas to urban. This is due to the fact that, the local development dynamics of capitalism mainly depends on the demographic transition process from rural areas to urban. Hence, the ongoing migration fact, which started in 1960's, consider the development in the industrial production in urban areas with respect to direct and indirect impacts of disintegration in rural areas and population increase in cities (1). Therefore, up to date the information and analysis about migration is mostly related to migration from rural areas to urban areas (1). Migration concept has been evaluated in relation with disintegration of societies in rural areas, industrial progress and the development differences between urban and rural areas during this progress; since significant migration action to urban centres , which is a part of the productive power demand, has accompanied the industrial and economical

değerlendirilmektedir.

Göçün nedenlerinden en önemlilerinden bir tanesi, toplumda sanayileşmeye paralel olarak ortaya çıkan kırsal alandan kentlere doğru olan göçtür (7). Bu göçün nedenlerini de itici, çekici ve iletilici güçler şeklinde sıralayabiliriz.

2.2.1. İtici güçler

Kentleşme sürecinde, sanayileşmeye koşut olarak yaşanan kırsal alandaki yapı dönüşümleri göçün temel kaynakları olarak görülmekte ve "kırsal iticiliğini" ifade etmektedir. Kırsal göçler, bir yandan aşırı nüfus artışı diğer yandan tarımsal üretimde kullanılan yeni tekniklerin, bu sektörde çalışanları üretim sürecinin dışına itmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Tarımsal üretimde insan ve hayvan gücünden makine gücüne geçilmesi, tarım topraklarının mülkiyetindeki dengesizlik ve büyük tarımsal işletmelerin artışı sonucunda ortaya çıkan işsizlik ve topraksızlaşma, kırsal nüfusa hareketlilik kazandırmıştır (7).

Kırsal kente göçü arttıran faktörlerden biri de devlet politikalarıdır. Bazı zamanlarda devlet bir baskı mekanizması olarak toplumda gönüllü olmayan yer değiştirmelere (zorunlu göç) neden olabilmektedir. Devlet bu müdahaleyi belirli politik çıkarlar doğrultusunda ya da savaş durumlarında gerçekleştirmiştir (1). Ülkemizde son yıllarda yaşanan terör hareketleri zorunlu göç için verilebilecek bir örnektir. Gerek güvenlik nedeniyle gerekse devlet eliyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde insanlar zorunlu göçe maruz kalmışlardır (3).

2.2.2. Çekici güçler

Ekonomik nedenler göçü ortaya çıkaran etmenler arasında önemli bir yere sahiptir. Ancak Gedik'e göre kente göç etme konusunda, kişiler üzerinde maddi kazanımlar dışındaki faktörlerin de etkili olduğu söylenebilir (8). Kırsal kent arasındaki fırsatların tartılması sadece iş ve gelir/ticaret açısından yapılmayıp aynı zamanda kentsel refah ve olanakları da içermektedir. Özellikle kırsal bölgelerde okulların açılmasıyla birlikte, kırsal yaşayan daha genç kesimler arasında bir grup eğitimlerini ilerletmek ve becerilerini geliştirmek için göç kararı verirken, diğerleri de kırsal yaşam tarzının sunduğu olanaklardan tatmin olmadıkları için göç etmektedir. Tüm bunlar kentleri çekici hale getiren faktörlerdir.

2.2.3. İletici güçler

Kentin çekiciliği ile kırsal iticiliği göç sürecini etkileyen tek etken değildir. Bu süreçte ulaşım ve iletişim yapısına ilişkin teknolojik gelişmeler de göçü hızlandırmaktadır. İletişim araçlarının gelişimi kırsal yaşayanları "dışarıdaki yaşam" konusunda bilgi sahibi yapmakta ve ulaşım sistemindeki gelişmeler de aynı şekilde kırsal nüfusun hareketliliğini arttırmaktadır.

2.3. Kırsal Alandaki Değişmeler

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Türkiye'de kırsal alanda yapısal bir değişimin olduğu ve bu değişime paralel olarak kırsal alandan kentlere göçün arttığı ve

development throughout the history.

The migration from rural areas to cities due to industrialization process is one of the most important causes of migration (7). The causes for this type of migration can be classified as push, pull and transmissive forces.

2.2.1. Push forces

The structural transformations, which are parallel to industrialization, in rural areas are the main reasons of migration in urbanization process. And, this is described as push of rural areas. Increase in the population together with the new techniques in agricultural production makes the people working in this sector leave the production process and consequently initiates the migration from the rural areas. Rural population has acquired mobility due to unemployment and losing land as a result of transformation from human and animal power to machinery power in agricultural production, the inequality of agricultural land ownership and the increasing number of agricultural enterprises (7).

State policies are another factor that increases the migration from rural areas to cities. States, being a pressure mechanism, can sometimes initiate the compulsory migrations. States have interfered under certain circumstances such as during wars or for some other political advantages (1). The lately terrorist activities in our country can be an example for compulsory migration. Either for safety reasons or via the state the people living in east and southeast regions are obliged to migrate (3).

2.2.2. Pull forces

Economical reasons are the most important ones causing migration. However, according to Gedik factors other than economical ones play important role in migration to cities (8). The comparison between rural and urban areas is not only related to work and income aspects but related to prosperity and opportunities in cities as well. Especially after foundation of schools in rural areas, some of the young population of these regions decide to migrate in order to enhance their education and to develop their skills, while the others migrate, as they are mainly not satisfied with circumstances and life style in these areas. All these effects make the cities attractive.

2.2.3. Transmissive forces

Pulling urban areas and pushing rural regions are not only the factors influencing the migration process. The technological developments such as transportation and communication also accelerate the migration process. The developments in communication tools make the people in rural areas aware of the external events, and similarly the developments in transportation increase the population mobility (activity).

2.3. Changes in Rural Areas

It is known that, the structure of rural areas changed after the Second World War and parallel to these changes migration to cities increased and urbanization process

kentleşmenin hızlandığı bilinen bir olgudur. Bu olgunun ortaya çıkışında iki önemli bağımsız değişkenin etkili olduğu kabul edilmektedir. Biri Türkiye’de nüfus artış hızının çoğalmasa, diğeri tarımsal kesimde hızlı bir mekanizasyona gidilmesidir. Bu iki bağımsız değişken bir diğerinin etkisini artırarak kırsal alandaki daha önceki dengenin bozulmasına neden olmuş ve yapısal bir değişimi başlatmıştır (9).

Geleneksel tarım düzeninin hakim olduğu, toprak mülkiyetinin henüz farklılaşmadığı dönemlerde geniş aile sistemi yürürlüktedir. Geleneksel geniş aile, kırsal kesimdeki işsizlik sorunlarının doğurduğu buhranları kendi içinde çözümlen bir mekanizmadır. Geniş ailenin hakim olduğu geleneksel tarım, pazara açılmamış geçimlik tarımdır (aile içi ihtiyaçları karşılayan). Böyle bir işletme yapısı gizli işsizliğe, düşük istihdama gayet elverişlidir.

Bugün köylerimizdeki aile yapısı, yukarıda özellikleri açıklanan geniş aile yapısında değildir. Köydeki toprak mülkiyetinin farklılaşmasına paralel olarak aile yapısı da değişmektedir. Köylerdeki çekirdek aile yapısı gittikçe yaygınlaşmış, geniş aileler ancak büyük işletme sahiplerinde kalmıştır (10).

Geniş aile yeni ilişkiler ile dengesini sağlayamaz, toprak kaybetmeye devam ederse, daha radikal bir uyum yapmak zorunda kalacaktır. Bu durumda, geniş aileden bir çekirdek aile koparak tamamen kente yerleşmekte, genellikle bu da ailenin kente ilişkisini kuran kolunu oluşturmaktadır. Aile toprak kaybetmeye devam ettikçe, 20 dönümden az toprağı kaldığı taktirde yaşamını ancak ek olarak yaptığı mevsimlik tarım işçiliğı sayesinde sağlayabilir. Bu nedenle çekirdek aile bir işgücü arz birimi haline gelir. Aile olarak göç ederler, aile olarak iş güçlerini arz ederler. Ailenin çekirdek aile olması, hareketliliğini artırır, iş bulma olasılığını çoğaltır (11).

Kırsal alanda böyle bir marjinal kesim oluşumunun varlığının gösterilmesi, kırdan kopuşun açıklamasını kıra dıştan giren tek bir bağımsız değişkene bağlı olmaktan kurtarmakta, aynı zamanda kentteki oluşumunda bir fonksiyonu haline getirmektedir. Kırdan marjinal kesim örgütlenmemiş ya da sigortalı ve sendikal hale gelmemiş tarım işçileri ile küçük toprağı ekmesi ya da kiralaması yanı sıra mevsimlik tarım işçiliğı yapanlardan meydana gelmektedir.

Kırsal alanda meydana gelen yapısal değişiklikleri daha iyi kavramak için iki önemli tarımsal planlama sorusunun doğru olarak yanıtlanması gerekir. Bunlardan birincisi, tarımsal kesimde ne kadar nüfus tutulabileceğı, ikincisi ise tarımsal kesime üretkenliğı artırıcı yeni teknolojilerin nasıl sokulacağı ve yaygınlaştırılacağıdır. Tarımsal kesimde ne kadar nüfus tutulabileceğı, hızlı kentleşme sürecine giren ülkelerde birden güncellik kazanır. Genellikle yapılan açıklama, tarımın hızla makineleştiğı, makineleşmenin ise kırdan emeğe duyulan gereksinmeyi azalttığı, kırsal alandan kopan nüfusun kente geldiğı şeklindedir. Bunun yaygın şekilde söyleneni Türkiye’deki kentleşmenin, kırların itmesiyle o kentlerin çekiminden doğmadığıdır. Hatta zaman zaman köye giren traktör başına köyden kaç kişinin kopacağına ait hesaplar yapılmıştır. Bu açıklamalar yetersizdir; ancak kabaca doğrudur, aşırı ölçüde basitleştirilmiştir. Kırdan olan karmaşık değişimi

accelerated. There are two independent variables are affective in this process. One is the fast population growth in Turkey and the other is rapid mechanization in agricultural sector. These independent two variables affected the equilibrium in rural areas since one increase the influence of the other. And consequently a structural transformation has started (9).

During the periods of traditional agricultural activities and land ownership there were big family systems available. Traditional big families are also the mechanisms, which solve the troubles and difficulties due to unemployment within themselves. Traditional agriculture, where the big families are dominant, is the livelihood agriculture (earns the basic requirements of a family) and it is closed to marketing activities. Such a management structure is very convenient for hidden unemployment and very less employing conditions.

Nowadays the family structure in our villages is not the same as the big family structure explained above. The family structure also changes parallel to changes in ownership. The small family structure became more abundant in villages and the big families are the only ones who own the large enterprises (10).

If a big family cannot cope with new relations and continues to loose land then they should adapt in a more radical way. In this case a small family separates from a big one and settles completely in urban and this usually builds the relation between the family and the urban. As family continues to loose land, and has less than 1000 m² of land then they can only earn its life by additional seasonal agricultural labourship. Therefore small family becomes a demanded productive power. They migrate as a family and present their productive power. Becoming a small family increase the movement and opportunities to find a job (11).

The presence of such a marginal section puts aside the explanation of departure from the rural area to be dependent on only one independent variable that comes into the rural area from outside and makes it a function of urbanization process as well. In other words, equalization of thighs can occur between the rural and urban marginal sections. The marginal section in rural areas includes the agricultural labours, who are not organized or not insured or do not pertain to a labour union and the seasonal agricultural labours.

Two important questions about agricultural planning should be answered correctly in order to understand the structural changes in rural areas better. First question is; how much of the population can be retained in the agricultural regions and second is; how to introduce and spread the new technologies, which will increase the productivity in these places. The issue of, to what extent the population can be kept in the rural areas, is the current interest of countries; those go through a rapid urbanization process. The fast mechanization in agriculture, consequently the decline of labour requirement in the rural areas and arrival of population to urban areas from rural areas are the most common explanations. It is generally believed that urbanization in Turkey is not due to either urban areas being attractive or the rural areas being

açıklamakta yetersiz kalır. Sorun, ancak kırsal alanlarda sosyal yapının değişiminin kavranması ile anlaşılabilir.

1948-1956 dönemi Türkiye’de makineleşmenin ilk dönemidir. Marshall programının uygulanmasına paralel olarak ülkedeki traktör sayısı 1800’den 4400’e yükselmiştir. Türkiye 1956 yılından sonra dış ödemeler açısından sıkıntılarla karşılaşınca ülkeye traktör girişi durmuştur. Birinci beş yıllık planın uygulandığı 1963’den sonra üçüncü döneme girilmiştir. Bir kesimi montajla da olsa ülke içinde traktör üretiminin başladığı bu dönemde 1970’lere ulaşıldığında traktör sayısı 100.000’e yükselmiştir. Daha sonraki yıllarda da artış aynı hızla devam etmiştir (11).

Tarım kesimine ait bu kısa betimleme üç farklı dönemde, tarım kesimindeki gelişmelerin farklı özellikte olduğunu göstermektedir. 1948-1956 döneminde tarım sektöründeki gelişme, tarımda makineleşme nedeniyle olmuş, ekim alanı hızla artmış, tarımsal üretim de buna paralel olarak çoğalmıştır. Tarımdaki makineleşmenin, bu dönemde kırsal kesimdeki toplam iş gücü talebini azaltmadığı söylenebilir. Oysa biliyoruz ki 1948-1956 döneminde Türkiye’de kırsal alandan kentlere büyük ölçüde göç olmuştur. O halde bu göçü açıklamakta sadece traktör sayısının artışından ve bu dönemdeki nüfus artışından söz etmek yetersiz kalır. Daha temel nedenlere inmek gerekir.

1963 yılından sonraki tarımsal gelişme eğilimi tamamen farklı özelliktedir. Bu dönemde traktör sayısı iki mislinden fazla artmış olmasına rağmen ekilen toprak miktarındaki artış sınırlı kalmıştır. Bu durumda traktörle ekilen alanın, hayvanla sürülen alan aleyhine hızla arttığı söylenebilir. Bu dönemde üretim artışı “ekstansif” genişleme yüzünden değil, tarım girdilerindeki artış yüzünden olmuştur. Bir taraftan hayvanla işlenen arazi miktarı azalmaya başlamış ve dolayısıyla işgücü açığa çıkmıştır. Diğer taraftan bir işgücü talebi artışı söz konusudur. Türk tarımındaki dönüşmeye bu kaba çizgileri ile bakmak, topraktan kopuşun bütün mekanizmalarını ortaya çıkarmaktan uzaktır. Toprakta kopuşu tam olarak kavramak ancak işletme düzeyinde yapısal dönüşümü tanımlamak olabilir.

1948 sonrasında Anadolu tarımında görülen bu teknolojik değişim, Anadolu tarımının geçirdiği ilk teknolojik değişiklik değildir. 1830’lardan sonra arazi koloniyel hale gelerek dış pazara açılan Anadolu’ya 1900’lerden beri karasabanın yerine pulluk girmeye başlamıştır. Bu değişim, geçimlik bir tarımsal üretim ünitesinden pazar için küçük üretime geçebilmeye olanak sağlar. Böyle bir üretim ise köy içinde mülkiyet farklılaşması ve iş bölümü farklılaşmasına olanak sağlayan bir dönüşümün başlaması demektir (9).

Tarımsal kesimde iki tip büyük toprak işletmesi bulunmaktaydı. Birincisi, hayvan gücüne ve ortaklık ya da marabacılık yoluyla kısmen de olsa toprağa bağlı emeğe dayanılarak işletilen üretiminin bir kısmı pazara intikal eden ağa işletmeleridir. İkinci tip büyük işletmeler, kapitalistleşmiş işletmelerdir. Bunlar özellikle Adana, Ege, Trakya gibi dış pazar için üretime çok önceden geçmiş bölgelerde bulunmaktadır (12). 1948’lerde kırsal kesimdeki işletme tiplerini tamamlamak için İkinci Dünya

propulsive. Calculations related to the number of individuals those will leave per a tractor entering a village have been carried out time to time. Although such explanations are inadequate, they are roughly veritable and simplified enormously. They are not sufficient to explain the complex changes in rural areas. However only understanding the changes in social structure of rural areas can follow the problem.

The first mechanization period in Turkey is between 1948 and 1946. The number of tractors in the country increased from 1800 to 4400 in relation with the application of Marshall Plan. The tractor import stopped due to the troubles encountered in paying the external debts after 1956. Third term started after 1963, when the first five-year planning was applied. In 70’s, when the tractor production started in the country, the number of tractors reached 100.000. Increase in the number of tractor continues with the same rate after all as well (11).

This description about the agricultural regions shows that the developments in agricultural areas have various properties during three different periods. The development in agricultural sector between 1948-1946 was due to the mechanization in agriculture. Therefore the extent of cultivated land and consequently the agricultural production increased tremendously. Hence, the mechanization in agricultural sector during this period did not reduce the total productive power demand. However it is known that, there has been a significant migration from rural areas to urban areas in Turkey between 1948 and 1956. Therefore the increase in number of tractors and population in this period is not enough to explain completely the migration process. More essential reasons should be analyzed.

The agricultural development after 1963 has totally different characteristics. Although the number of tractors increased twice as much the extent of cultivated land was limited. Under these circumstances one may say that the extent of land cultivated by tractors increased compared to those cultivated by animal power. The increase in production during this period is not due to extensive expansion but is due to the increase in agricultural input. On one hand the extent of land cultivated by animal power started to reduce and thus on the other hand the productive power arose. Considering the transformation in Turkish agriculture based on only these coarse features is not enough to clarify the all mechanisms of departure from land.

This technological transformation observed in Anatolian agriculture after 1948 is not the first technological transformation of agriculture in Anatolia. After 1830’s Anatolia became side colonial region and got into external markets. The primitive plows were replaced iron/steel plows in the region since 1900. This transformation gave the chance to get into small production market from agricultural production for basic livelihood purposes. Such a transformation has caused the changes in ownership in villages and initiates the opportunities for different work division (9).

There were two types of enterprises in agricultural sector. One was the landlord (landowner) enterprises,

Savaşı ortamı içinde kurulan modern devlet çiftliklerini de saymak gerekir.

Az sayıda olmakla beraber, küçük tarımsal işletmelerin bir kısmı da, büyük kapitalist işletmelere dönüşme yolu bulmuşlardır. Birçok halde, siyasal parti kanallarını da kullanarak, bankadan yararlanarak, borçlanma yolu ile traktör edinebilen bu çiftçilerin bu dönüşümü gerçekleştirebilmeleri için önce traktörlerini etkin bir şekilde kullanabilmeleri gerekir. Bu çiftçiler bir taraftan küçük arazileri kiralayarak, ya da ortaklık yoluyla ettikleri alanları büyütürken, diğer taraftan toprak satın almaya ve kısmen de devlet arazisini işgal etmeye başlamışlardır.

Kırsal alandaki en önemli ve kitle halindeki büyük göçlerle ilgili dönüşümler, küçük üreticilerin geçirdiği dönüşümlerdir. Küçük üretici, köylünün tefeci-tüccarla olan ilişkilerinin toprağını kaybetmesinde nasıl bir mekanizma oluşturduğu, artık hemen herkes tarafından bilinmektedir. Böylece daha çok üretmek modern tarıma uymak için borçlanmalara giren küçük ve orta çiftçilerin ancak küçük bir kısmı, büyük çiftçi haline gelirken, büyük kesimi topraklarını yitirmektedir. Toprağını kaybedenler farklı şekillerde dönüşüm geçirmektedirler. Toprağını tümüyle kaybedenler ya tarım işçisi haline gelmekte ya da kente göç etmektedirler. Toprağını kısmen kaybedenler ya yan tarım işçisi yan üretici haline gelmekte, ya da topraklarını kiraya vermekte, böylece topraktan tamamıyla kopmaktadır. Topraktan kopan bu kişiye açık olan yollar tarımsal işçilik ve kente göçtür (9).

Traktör sahipleri traktörleriyle ortakçı olmaktadır. Fakat bu durumdaki ortaklıkta kontrol durumu geleneksel tarımın ortaklığındaki gibi toprak sahibinde değil, tamamen traktör sahibindedir. Ortakçılık ilişkileri geleneklere göre değil, yasal olarak ve yazılı anlaşmalarla kurulur. Artık zayıf olan toprak sahibi, güçlü olan ise traktör sahibi girişimcidir.

Pamuk, buğday gibi büyük işletmelerde uygun ürünlerin yetiştirildiği yörelerde büyük kapitalist işletmelere geçiş çok kolay olmuştur. Toprak hızla kutuplaşmıştır, yani kırsal nüfusun büyük bir bölümü topraklarını yitirirken en verimli tarım arazileri yerel seçkinlerin, büyük ve güçlü işletmelerin eline geçmiştir. Öte yandan tütün gibi emek yoğun ürünlerde ve şeker pancarı gibi ekim miktarı devlet tarafından düzenlenen ürünlerde, toprak kutuplaşması çok yavaş olmuştur. Yerel pazar için ya da geçimlik üretim yapan küçük işletmelerden, modern ve büyük pazar için üretim yapan küçük işletmeye geçen oldukça büyük bir grup vardır. Bu işletmelerin topraklarını kaybetmeden modern tarıma geçebilmesinde yetiştirdikleri ürün cinsleri etkili olmuştur (11).

Tarımda makineleşme ve sosyal yapıda farklılaşma, kırsal alanda yeni iş olanakları ve mesleklerin doğmasına sebep olmuştur. Kırsal alanda gelirin artışı bir yandan ticaret gibi hizmetlerin gelişmesini sağlarken, öte yandan traktör sürücüleri, bakıcı ve tamircileri gibi yeni ve oldukça ihtisaslaşmış işleri ortaya çıkarmıştır. Eğer bu karşı mekanizmalarda ortaya çıkmasaydı, kırsal alandan göç, çok daha hızlı olabilirdi.

which were dependent on animal power or labourship. One part of their production was traded in the markets. Second were big capitalist enterprises. These were available mainly in Adana, Aegean and Trakya regions, which had already production for external markets (12). Modern state farms, which had been established after Second World War should also be considered in order to complete the categorization of enterprise types in rural areas in 1948's.

Some small agricultural enterprises are also converted to big capitalist enterprises, however their number is quite limited. These farmers bought tractors by credit or by bank loans. However, they first of all should be able to use the tractors efficiently in order to accomplish the transformation. They were enlarging their cultivation land not only by renting small lands but also by buying land and even sometimes they began to occupy the land owned by state.

The most important and largest transformations in the rural area those accomplished by the small-scale producers. The role of the relation between the villagers (small producers) and the usurer-merchant in land loss mechanism is well known. Therefore only a small fraction of small and medium farmers, who tried to adapt to modern agriculture by taking loans, became a big farmer whereas the other big fraction lost their lands. Those lost their lands went through a different transformation process. Those, who lost their lands total became either agricultural labours or migrated to urban areas. The ones, who lost their land partially became either co-agricultural labour or rent their land. Therefore working as agricultural labours or migration to urban areas were the only ways out for those who left the land completely.

Tractor owners became co-farmers (assistant farmers). However in such cooperation the tractor owner have the whole control not the landowner as it was during the traditional agricultural cooperation. The cooperation has been arranged based on legal and written agreements not according to traditions or customs. Finally, the tractor owner became strong while the landowner became the weak party.

The transition to big capitalist enterprises was very easy in the regions where it was possible to grow appropriate products (such as wheat, or cotton) for big enterprises. Land has been polarized rapidly. In other words, while the huge part of the rural population was loosing their lands, the local superiors and big and strong enterprises owned the most productive lands. On the other hand, the polarization of land, where the products like tobacco (which requires significant effort), and beet (its production is regulated by state) were grown, happened very slowly. There is a large group of small-scale enterprises, which was producing for small local markets or for livelihood expenses, turned into small-scale enterprises producing for big and modern markets. The types of products, those have been grown by such enterprises, have big influence on transition of these enterprises to modern agriculture without losing land (11).

The mechanization in agriculture and the changes in social structure lead to new employment opportunities and

3. KENTLEŞME

Kentler, içinde yaşayan nüfusun geçim kaynaklarını tarım ve hayvancılık uğraşlarının dışında sağlayan, toplumsal ilişkiler, kültürel alanlar, nüfus yoğunluğu gibi bir çok yönden kırsal alanlardan farklı olan yerlerdir. Kentli ise, kentte yaşayan ve kentin kendine özgü kültürünü benimsemiş olan, kırım yaşam biçimlerinden farklı bir yaşam biçimi sürdüren, geçimini tarım ve hayvancılık dışı faaliyetlerden kazanan kişidir .

Kent sözcüğü devamlı olarak medeniyet ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu anlamda medeniyetin kentleşmeyle geldiğini ve varolduğunu söylemek, genel bir kanıdır. Latin kökenli dillerde medeniyet anlamına gelen ‘civilization’ kent anlamına gelen ‘civitas’ sözcüğünden türemiştir. Bu özellik sadece batı kültürlerinde görülmektedir. Arap kültüründe de medeniyet uygarlık anlamına gelmektedir ve bir kent ismi olan Medine sözcüğünden türetilmiştir (13).

Bu açıklamalar ışığında kentleşmeyi dar anlamda, kent sayısının ve kent nüfusunun artması olarak tanımlayabiliriz. Kentsel nüfus, doğumlarla ölümler arasındaki farkın doğumlar lehine olmasından ve aynı zamanda köylerden ve kasabalardan gelenlerle, yani göçlerle artar. Kentleşmenin bu manadaki tanımı, demografik yani nüfus artışıyla ilgilidir. Oysa kentleşme yalnız bir nüfus hareketi olarak görülürse eksik kavranmış olur. Çünkü, kentleşme bir toplumun ekonomik ve doğal yapısındaki değişimlerden de kaynaklanabilir. Bu nedenle kentleşmeyi tanımlarken, nüfus hareketinin kaynağını oluşturan ekonomik ve toplumsal değişimlere de yer vermek gerekir.

Kentleşmenin bu açıklamalardan sonra geniş bir tanımı şöyle yapılabilir: Sanayileşme ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir (14).

Kentleşme hareketleri ekonomik, teknolojik, siyasal ve psiko sosyolojik etmenlerin etkisi altında oluşmaktadır. Ekonomik nedenlerden bir kısmı, köylü nüfusu köyünden iten tarım kesiminin içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanmaktadır. Ekonomik nedenlerin bir diğer kısmı ise, köyünde beslenemeyen gelecek için güvence bulamayan, nüfusu kent merkezlerine çeken nedenlerdir. Özellikle sanayi devriminden bu yana mekansal gelişmeler açısından ortaya çıkan genel eğilim doğrultusunda göç sürecinde göç alan birim olarak kentler öne çıkmaktadır. Göçün yoğun ve kontrolsüz biçimde yaşandığı dönemlerde kentin ekonomik, toplumsal, kültürel ve politik yaşamına damgasını vuran bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Göçün yoğun ve kontrolsüz biçimde yaşanması, bu olgunun kentler üzerindeki etkisini arttıran önemli bir unsurdur. Göç ve kentsel gelişmeler arasındaki ilişkiler üzerine yapılan çalışmalar kentsel sistemde göçün yarattığı etkilerin başlıca beş boyutta ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır (7, 15-17). Bunlar ; göçün istihdam ve

professions. As the income increased in the rural areas not only the trade activities improved but new specializations such as tractor drivers and repairman emerged.

3. URBANIZATION

Urban areas are different than rural areas in many aspects such as population density, social relations, cultural areas, and means of livelihood. For instance, in urban areas agriculture or stock raising are not the means of livelihood. City person lives in urban and has his own particular culture and has a different life style than a villager and earns his life by means other than agriculture and stock raising.

The word “city (urban)” always used as a synonym for civilization. In this aspect, “ civilization came and continued in relation with urbanization” is a common view. The word of “civilization” comes from the word “civitas” in Latin. This property is not only in the western culture but also in Arabic culture. For instance, in Arabic “Medeniyet (=civilization)” is derived from word “Medine”, which is a city name (13).

Considering these explanations urbanization can be defined briefly as increase in both number of cities and city population. Urban population increases; 1) when the birth ratio is more than death and 2) when there is migration from rural areas. In this aspect, definition of urbanization is demographic or in other words it is only related to population increase. However, urbanization can be as a result of changes in economical and social structure of societies as well. Therefore, the economical and social changes, which are the main reasons of population movement, should also be considered while defining the term “urbanization”.

Based on these explanations urbanization can be defined comprehensively as follows: Urbanization is a process of population aggregation, which not only increases the number of cities and the growth of current cities with respect to developments in economy and industry, and the organization in social structure and division of labour but also instigates the specific changes in behaviours and relations of individuals (14).

Urbanization occurs under the influence of technological, political, and psychosocial factors. Some of the economical reasons are due to the circumstances in agricultural areas, which force the villagers to leave their villages. The other economical reasons are the same ones, which attract the people in rural areas to migrate. Urban areas are the units, which take the migration due to regional development during the migration process especially since the industrial revolution times. Migration affects the social, economical, cultural, and political life of urban areas when it is out of control and intensive. Being out of control and intensive migration has more influence on urban areas. According to the studies on the relation between migration and urban developments, the influence of migration on urban systems should be categorized mainly in five groups (7,15-17). These are, the employment and urban productive power of migration; wages, urban location, urban management and the effects on cultural structure of urban.

The effects on employment and productive power: In

kentsel işgücü, ücretler, kent mekanı, kent yönetimi ve kentin kültürel yapısı üzerindeki etkileridir.

İstihdam ve kentsel işgücü üzerindeki etkileri; ekonomide teknolojik yenileme ve işgücü tasarrufu sağlayan makine kullanımından kaçınan emek yoğun bir üretim anlayışının varlığı durumunda göçmen nüfus ucuz emek olanağı ile istihdamı arttıran bir etkide bulunmaktadır (16). Göç eden grup içerisinde genç ve üretken nüfusun yer almasının olumlu katkıları olabilir. Göçmenlerin belli niteliklere sahip olarak gelmesi kentsel ekonomi açısından bir kazanım sağlamaktadır. Ancak ne var ki, bu olumluluk özellikle tam istihdama yakın işgücü piyasasının söz konusu olduğu kentsel sistemlerde geçerlilik taşımaktadır. Bunun dışında kalan örneklerde, işgücü piyasasının taraflarından olan işçi sınıfının, ekonomik ve örgütsel çıkarları açısından olumsuz, işverenler açısından olumlu etkiler yaratmaktadır. Kentlerde formel ve informal işgücünün oluşmasına neden olur. Informel işçiler kullanıma hazır bir işgücü potansiyeli yaratarak formel işgücünün pazarlık gücünü azaltır.

Göçün ücretler üzerindeki etkisinin en önemli göstergesi, yoğun ve hızlı biçimde yaşandığı dönemlerde yarattığı yüksek işgücü sunumuyla, ücretler düzeyini düşürmesidir. Göçmenlerin ancak kendilerine süresiz, güvencesiz işlerde istihdam olanağı bulabildiği durumlarda göç, düşük ücretle çalıştırmanın gelişmesine yol açan bir faktör olmaktadır. Bu nedenle göç olgusu göçmenlerin işgücü piyasasına girmeleri ile gerek ücret düşürücü etki yaratması ve gerekse de kentin örgütlü ve kurumsallaşmış yerli işçilerinin sahip olduğu avantajlardan yoksun kalmalarına neden olmaktadır (1).

Kent yönetimi üzerindeki etkileri; kırdan kente göçlerin büyük artış gösterdiği ve hızlı kentleşmenin yaşandığı 1950'lerden beri, Türkiye'de kent yönetimleri artan nüfusun, yol su, kanalizasyon, ulaşım, ısınma, çöp toplama, yeşil alan gibi acil ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken, göçmenlerin kurdukları geçekondu alanlarındaki gelişmeleri meşrulaştırma ve bu alanlara minimum altyapı sağlama sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır (18). Göçmenlerin kent merkezi dışında yerleşerek kendine özgü bir kamusal ortam yaratması yani saçaklanma olarak da tanımlanan kent topraklarının kent hukuku dışında üretilmesi sürecini de beraberinde getirmiştir (19). Kent çevresinde kaçak yapıların toplaşmasıyla genellikle hazine arazileri üzerine kurdukları geçekondu mahalleleri 1980'lerin sonlarında göçmen belediyelikleri olarak tanımlanabilecek büyük yerleşim birimlerine dönüşmüştür.

Göçün kentin kültürel yapısı üzerindeki etkileri; göçler sonucu kentlerde nüfus bir yandan işsizlik, konut, ulaşım, sağlık, eğitim v.b. sorunlarla uğraşırken diğer yandan yeni bir kültürle karşılaşmanın yarattığı sarsıntı ve çatışmaları yaşamaktadır (20). Kentsel yaşam göçmenlere yeni bir dünya görüşü sağlar. Göçmenler kentte kalıp kent insanı olmaya karar vermektedir. Kısa bir süre sonra kentli olmanın tek bir yolu olmadığı anlaşılmakta ve ne kırsal ve kentsel olan bir kimlik edinme süreci başlamaktadır (21). Kent sosyologlarını "bütünleşmemiş kent yapısı" "köylüleşen kentler" tanımlamalarına götüren bu süreç sonunda kentte aralarındaki etkileşim ve iletişim bağının

case of avoiding use machinery, which provides technological renovation in economy and conservation of productive power, labour intensive production view arises. Hence the migration affect reflects as increase in employment due to cheap labourship of immigrants (16). Presence of young and productive population in the immigrant group might result in positive contribution. Immigrants, who had already certain skills, are advantageous for urban economy. However this positiveness is valid only in the urban systems, where there is a productive power market for employment. Otherwise, the influences are negative for organization and economical interests of labours and positive for employers. It also causes the formation of formal and informal productive power. Informal labourship creates a ready productive power potential and thus, reduces the marketing power of formal productive power.

The most important impact of migration on the wages is the decrease in level of wages due to available high productive power during the intensive and rapid migration periods. When immigrants can only employ in temporary and uninsured jobs, migration causes employment with low wages. Therefore, migration not only initiates the decrease in wages but also causes the loss of advantageous of the organized structural local labours of urban (1).

The effects on urban management: Since the 1950's (the period of increased migration and rapid urbanization) Urban management faces with problems such as legitimating the developments in the area of squatters constructed by immigrants and providing the minimum infrastructure to these areas, while trying to cover the urgent requirements (i.e., water supply, roads, sewerage system, transportation, warming systems, collection garbage and green places) of increasing population (18). The process of production of urban land outside of the urban laws came along with the immigrants' settlement of outskirts of the urban areas and forming peculiar public areas (19). The districts of squatters, which were illegally built mainly on surrounding state land, became big settlement units (so-called immigrant municipalities) at the end of the 1980's.

Effects of migration on cultural structure of urban areas: The population accumulated in the urban areas after migration faces not only with unemployment, housing, transportation, health and education problems but also goes through a conflict and trembling period due to a new cultural environment (20). Urban life provides a new point of view to the immigrants. Immigrants decide to stay in the urban areas become city man. After a short while it is understood that there is not a unique way to become a city man and the period of half villager and half city man identity starts (21). At the end of this process, which is defined by urban sociologists as "incomplete urban structure" and/or "urban areas becoming villages", in urban areas different cultural structures with very weak communication and interaction emerge.

oldukça zayıf olduğu farklı kültürel yapılar ortaya çıkmaktadır (20).

4.GÖÇÜN KENT MEKANI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Uzun bir sanayileşme sürecinde mekansal kalıpların değişmesine neden olan temel faktör olarak değerlendirilen göçlerin, kent mekanı üzerindeki en önemli etkisi kentlerin dağınık büyümesidir. Yoğun göçlerin doğurduğu konut talebi kentlerde “yetersiz bir konut sorunu”nu ortaya çıkarmaktadır. Nüfusun hızla artmaya devam etmesi, yükselen bir konut talebine paralel olarak arsa spekülasyonunu yaratmakta ve sınırlı olanaklara sahip çok sayıdaki göçmeni kentin dış bölgelerine ya da düşük standartlı alanlara yerleşmeye zorlamaktadır. Az gelişmiş ülkelerde bu durumun sonucu olarak kentsel hizmetlerden yoksun durumdaki bölgelere itilen göçmenler kendi emekleriyle izinsiz ve düşük standartlı konutlar (gecekondu) inşa ederek kısa bir süre sonra kendi yaşam alanlarını kurmakta, böylece göç olgusu bir yandan kentin kontrolsüz biçimde yayılmasına neden olurken diğer yandan da kentteki mekansal ayrılmalar üzerinde de etkili olmuştur. Göç kentteki mekansal ayrılmaları derinleştiren etkilerde bulunurken yoksulluğun mekansal olarak yoğunlaşmasına ve belli kesimlerin kentsel hizmetlerden ve altyapıdan yoksun kalmasına neden olmaktadır. Çünkü kentte göçmenlerin çoğunlukta olduğu bölgeler, kozmopolit ve devingen yapılarıyla kente yeni göç edenleri çekmekte ve kent içinde belli mekanların göçmen mahalleleri olarak belirmesine yol açarak yoksulluğun mekansal olarak yoğunlaşmasına etki edilmektedir. (1)

4.1. Konut Sorunu

Bir insanın iş zamanı dışındaki günlük gereksinimlerini karşıladığı kaldığı, tüzel kişiliği olan bir kuruluşun bulunduğu ev, apartman gibi yer, mesken, ya da ikametgah olarak tarif edilen konut, esas olarak barınma ihtiyacını karşılayan ve bir takım bölümlerden oluşan mekandır. Barınma beslenme, giyinme gibi en temel insan ihtiyaçlarındandır. Ancak, konutu sadece fiziki mekan şeklinde algılamak yeterli değildir. Aile hayatı, ailenin bireyleri arasındaki ilişki ve sosyal ilişkiler de konut meselesinin önemli unsurlarıdır. Bu açıdan bakıldığında, nüfusu hızla artan ve kentleşen Türkiye’de konut miktarının yanında mevcut konutların niteliklerinin de ihtiyaca cevap vermekten uzak olduğu gözlemlenir. Üstelik konut meselesini kuvvetle etkileyen göç problemi aralıksız devam etmektedir. Bu alanda teknik ve sosyal sorunlar iç içe girmiş olup, bunlara yönelik ulusal düzeyde çözümler üretilememektedir. Sonuçta eski konutların yenilenmesi de dikkate alındığında, ülke gelecek 30-40 yıl içinde yılda yarım milyondan fazla konut yapma mecburiyetine girmektedir (22).

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş, kentleşmeye neden olan faktörler arasındadır. Sanayileşme ve kentleşme, üretim teknolojileri ile birlikte toplum, aile ve kişisel yapıda da önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. Kırsal alanlardan kopan büyük kitleler, Batı’da 30-40 yıl gibi kısa sürelerde kentlerin nüfuslarını birkaç katına çıkarmıştır. Buna bir de artan nüfus eklendiğinde kentlerde büyük bir konut ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç

4.THE INFLUENCE OF MIGRATION ON URBAN

During a long industrialization period migration is the basic factor that changes the residential patterns. The scattered growth of urban areas is the most important effect of migration on urban residence. The excessive housing demand due to intensive migration results in insufficient housing problem. The more the population increases the more the housing demand increases. Therefore building site speculation occurs and consequently, a lot of immigrants, who have limited possibilities, are forced to reside either outside of the urban places or in areas with low standards. Thus, in developing countries the immigrants, who are pushed to areas scarce of urban services, construct illegal low quality houses (squatter) with available limited possibilities in order to continue their lives. Consequently, migration not only causes uncontrolled extension of urban areas but also influences the residential decomposition in the urban areas. Migration deepens the residential decomposition and at the same time leads to increase in residential (local) poverty and results in deprivation of urban services and infrastructure in particular regions. The regions, where the immigrants are the majority, appeals more immigrants due to their Cosmo political and dynamic structure, therefore some particular regions in urban becomes immigrant districts and consequently a local increase in poverty occurs (1).

4.1. Housing Problem

House is defined as a place or a residence (i.e., flat, house, etc), where a person lives out of work timings or an organization that has a juristic personality accommodates. It consists a number of partitions and supplies the housing requirement. Housing is a basic human requirement such as food and dressing. However, approaching housing only as a physical residence aspect is quite a poor point of view. Family life, relation between family members, and social relations are the other important issues of housing problem. From this point of view, in rapidly growing and urbanizing nowadays Turkey, not only the quantity but also the quality of available housing is far from satisfying the requirements. Furthermore, the migration, which affects significantly the housing problem, is a continuous permanent process. Technical and social problems are mixed together within in this issue and solutions are produced at national level in or to solve them. As a result, together with the renovation of old houses in the coming 30-40 year more than half million houses per year should be constructed in the country.

Transition from an agricultural society to an industrial society is one of the factors for urbanization. Industrialization and urbanization brought changes in social and family structure besides the production technologies. Those, who came from rural areas have increase the population in western urban areas few times more in a short period of 30-40 years. Together with population increase a huge housing demand has appeared

ekonomik ve bürokratik önlemlerle tatmin edilemediğinden giderek artan bir konut açığı ortaya çıkmış ve sorun halkın bilgi görgü ve imkanı çerçevesinde çözümlenmeye çalışılmıştır. Konut stoku ve kentsel donatılar bakımından yeterli kapasiteye sahip olmayan kentler, hızla aile yapısına uygun olmayan sağlıklı konutlarla beraber kent ölçeğinde sosyo-kültürel ve ekonomik problem alanları üretmeye başlamıştır. Bu şekilde özellikle göçlerle artan kent nüfusu konut talebini hızlandırmıştır (23)

Nitelikli sayılan konutları satın alabilecek kesim giderek daralmakta, düşük gelirli konut edinme gücü azalmaktadır. Konut fiyatlarındaki artışa paralel olarak kiralar da artma eğilimindedir. Buna karşılık, halen kirada bulunan konutlarda kira artışları baskı altında tutulmakta, yeni kira ile eski kiralar arasındaki fark büyümektedir. Piyasa kurallarına aykırı olan bu gelişme bazen vergi kaybına yol açmakta bazen de konut sahibi olmayı caydırıcı bir etken olmaktadır (24).

Konutun tanımı ve konut sorunu ile ilgili nedenlerine yukarıda kısaca değindikten sonra konut sorununu ortaya çıkaran etmenleri aşağıdaki başlıklar altında toplayabiliriz (25)

- Nüfus hareketleri,
- Göç ve kentleşme,
- Konut sunumunun yetersizliği,
- Dengesiz gelir dağılımı,
- Bina yapım finansmanı,
- Bina üretiminde örgütlenme,
- Yapı malzeme ve teknolojisi,
- Arsa ve altyapı.

Ekonomik, sosyal ve daha bir çok boyutu ile ele alınması gereken konut sorunu mimarlardan, inşaat ve çevre mühendislerine, iktisatçılardan ve sosyal bilimcilere kadar çok geniş uzmanlar kadrosunu ilgilendirmektedir. Konut sorunu aynı zamanda sosyal siyasetin önemli sahalarından birini oluştururken, hükümet programları ve parti politikalarında en fazla ağırlık verilerin konuların başında gelmektedir.

4.2. Kırsal Alandan Göç Edenlerin Kentlerdeki Konut Talebi: Gecekondu

Üçüncü dünya ülkelerinde köyden kente göç üç temel biçimde olmaktadır. Birincisi, erkeklerin ailelerinden ayrı olarak geçici göçü (geçici mevsimlik işçi), ikincisi; aile bireyleri ile beraber kente göç ve ardından geçim sıkıntısı ve konaklama nedeniyle geri dönüş, üçüncüsü ise sürekli bir iş bulduktan sonra sürekli yerleşim şeklinde olmaktadır. Sürekli bir iş ile sürekli yerleşime karar veren köy ailesi en önce kentte en kolay yoldan barınak elde etme girişimine girmektedir (26).

Kırdan kente gelen bireylerin, kentleşme sürecinin ilk aşamasında temel gereksinimlerinden biri olan "barınma" fonksiyonuna yönelik olarak, çoğu kez bireysel çabalarla, konut üretme eylemi gerçekleştirilir. Kent yapılanmasında önemli yeri olan konut üretimi çoğu kez, ekonomik sorunlar, politik vaatler, yakınlarının teşvikleri gibi nedenlerle, yasal olmayan yollarla elde edilen arsalar üzerinde, kısa sürelerde teknik sorunları bulunan altyapısı

in cities. Since this requirement could not be fulfilled by economical and official measures, ordinary public tried to solve the housing problem based on available possibilities and knowledge they had. The urban areas (cities), which did not have enough house and sufficient capacity in terms of urban facilities, started to produce urban scale socio-cultural and economical regions with the rapid construction of houses inconvenient for family structure. Hence, the increasing urban population, due to migrations, accelerated the housing demand (23)

The amount of population, who can buy houses of high quality, the chances to own houses for low-income families diminishes. The rent prices also increases in parallel with increasing housing demand. On the other hand, the increase in the rent for already rented houses is suppressed; consequently the difference between old and new rents becomes bigger. This event, which is against the market regulations, sometimes is a reason for losses in taxes and becomes a dissuasive factor for house owning (24).

Based on the definition of house and the causes of housing problem given briefly in previous sections, the factors, which lead to housing problem, can be classified as follows:

- Mobility of population
- Migration and urbanization
- Insufficient housing
- Unstable income distribution
- Construction finance
- Organization in construction
- Construction material and construction technology
- Building site and infrastructure

A wide specialization group including architectures, civil and environmental engineers, economists and social scientist, deals with the housing problem, which has to be approach considering the social, economical and several more dimensions. Housing problem is not only an important part of social politics but has priority in the government programs and part policies.

4.2. The Housing Demand of People Migrated from Rural Areas: Squatters

There are three types of migration from rural areas to urban areas in third world countries; 1) the temporary migration of men without their families (temporary seasonal labour), 2) migration together with family and due to economical and housing problems back migration, and 3) permanent residence after a permanent job. The villager family attempt to find housing in urban in the easiest way after deciding to have permanent job and to reside permanent (26).

The first step of the process to become urbanized for the individuals, came from rural to urban, is construction of houses (usually with personal effort) in order to fulfill the basic housing requirement. The building construction, which has an important place in urban structure more often, occurs as low quality, illegal housing with insufficient infrastructure and technical problems (27). These types of houses, called as squatters, supplies in big

yetersiz, kalitesiz yaşam ortamları sunan konutlar şeklinde gerçekleşir (27). Gecekondu olarak tanımlanan bu tür konutlar, büyük kentlerdeki konut ihtiyacının yaklaşık %50'sine cevap verirken diğer kentlerde ise konut ihtiyacının %35'ini karşılamaktadır. Kent içi fiyatlarının ve kiraların hızla artması düşük gelir gruplu göçmen ailelerini gecekonduya yöneltmiştir (22).

Köy ailesinin gecekondu, sonra şehir ailesi haline dönüşmesi uzun bir toplumsal süreç olarak görülmektedir. Köyden ayrılarak kente gelme gecekonduya yerleşme, köyle ilişkilerini devam ettirme, sonra ilişkilerin kopma ve kesilmesi bu sürecin başlıca halkalarını oluşturmaktadır. Köyden kente gelenler kentte konut ihtiyaçlarını iş merkezlerine yakın alanlarda kiraladıkları bir evde kısa bir süre için kalmak ve sonra, sanayileşmiş toplumlarda olduğu gibi, daha üst tabakaların oturduğu konut alanlarına taşınmak yerine, kentin kenarlarındaki bir gecekondu semtine taşınmakla veya kentsel konut stokunun kısıtlı olmasından dolayı, daha başlangıçta kentin kenar kesimlerinde bir gecekondu satın alarak, yaparak, kiralayarak yerleşmekte ya da kentin merkezindeki çöküntü alanlarına yerleşerek karşılamaktadırlar (11).

Yeni bir gecekondu yerleşmesi, kent çevresindeki boş bir alana aynı köyden ya da aynı semtten birkaç ailenin gelip konut yapması ile doğmaktadır. Daha sonra, bu yerleşenlerin akrabaları ve tanıdıkları onlara katılırlar. Ancak zamanla kente göçün artması ile birlikte hem spekülörlerce, hem de yeni gelenlerce yapılan yapılarda birden bire artma görülmektedir. Zaman geçtikçe yerleşme, yurdun her yanından gelen insanlarla homojenleşmektedir. Yoğunluğun artması ile birlikte kent hizmetlerinin kıtlığı ya da kısıtlılığı iyice belirir ve bu alan yoksulluk semtine dönüşür (27).

Gecekondu olarak isimlendirilen bu tür konutlar topluluğu sadece konut sorunu olarak değerlendirilemez. Bu olgu, aynı zamanda aile-ekonomi-değerler bütünü içinde ortaya çıkan bir sosyal sorundur. Kırdan kente göç aşamasında, barınma eyleminde etken bir tampon mekanizma olarak ortaya çıkan bu sorun, tüm kentin gelişmesinde de etkindir (27). Birikim ve kaynak aktarma açısından farklı konumda olan göçmenlerin kentsel konut talebi de farklılaşmıştır. Kente kaynak aktaranlar daha çok kentin merkezi etrafında yerleşimi tercih ederken, birikim ve kaynak açısından kentsel konuta talebi olmayan göçmenler kendi emek, beceri ve kıt kaynakları ile barınma gereksinimini çözmeye çalışmışlardır. Gecekondu olarak adlandırılan bu tür bir yapılanma, hem aile hem de kamu harcamaları açısından bakıldığında birim başına yüksek maliyet oluştururken, kaynak kaybına da neden olmaktadır (28).

Kartal'ın Ankara'da yaptığı araştırmaya göre, gecekonduyun sağladığı ölçülebilir yararlar toplamı, gecekonduya harcanan kaynaklar toplamının çok altındadır (29). Gecekondu firesi, bu tür yapılanmanın yapım sürecinin özelliklerinde oluşmaktadır. Öte yandan belediyenin gecekondu yıkım çalışmalarının neden olduğu kaynak kaybı buna eklendiğinde toplam kaynak kaybı büyük boyutlara ulaşmakta, böylece gecekondu türü bir yapılanma için kullanılan kaynak ile kullanılabilir

urban areas 50 % and in others 35 % of the housing requirement. The rapid increase of the rents and general expenses in the urban areas direct the immigrants with low income towards such squatters (22).

The transformation of rural family first into squatter and then urban family is a long social process. Leaving the rural area, coming to urban area and settling in squatters, continuing the relations with village, the separation, and end of this relation form the main steps of this process. There are two different activities visible in residence of rural people. Similar to those in industrialized societies, instead of moving to the residential areas where higher level of society lives just after staying for a short while in the rented placed close to work centres, the immigrants moves to squatters outskirts of the urban or from the beginning they buy, construct or rent such squatter in the outskirt urban areas (11).

A new squatter settlement is formed by arrival of several families from the same village or district to the empty arrears around the urban. Later, the relatives and friends of these families join them. However, with the increase of migration in time, a sudden big increase is observed in structures constructed by both speculators and new comers. By the time, settlement is homogenised by the comer from all over the country. As the density increase the urban services gets limited and scarce and consequently these areas become poverty districts (27).

These kinds of houses (squatters) cannot be evaluated only as housing problem. This issue is a social problem including family and economical values. This problem, which occurs as a buffer mechanism in housing phenomenon during migration from rural areas to urban is effective in the total development of the urban areas (27). The urban housing demand of the immigrants, who has a different statue in terms of aggregation and resource transfer, has changed. The ones who transfer resources to urban areas prefer to settle more around the urban centre while, the immigrations, who do not demand urban aggregation and urban resources, have tried to solve housing problem with their skills and limited sources. These types of houses (squatter) are pricey in per unit cost and causes resource losses from the family and public expenses point of view (28).

According to Kartal's research in Ankara, the sum of the measurable benefits provided by squatters are far below the sum of spent sources (29). Loss of squatter is a property of such construction process. On the other hand, when the resource loss due to demolishing expenses of these houses by municipality is added the total resource lost reaches enormous amounts. Therefore big difference appears between the sources which have been already used and which will be used in future for such type of housing.

It is observed that many problems appear in providing enough, quality infrastructural services to squatter when the issue is investigated from the local government point of view. Illegal connections, technical, and other sort of factor play a role in the expenses of services to squatters. Apart from this visible cost of squatters, there are two more important cost factors involved when hidden costs

kaynak arasında büyük farklar doğmaktadır .

Konuyu yerel yönetimler açısından incelediğimizde, gecekonduarda temel altyapı ve hizmetlere erişme olanaklarının karşılanabilirliği, kalitesi ve miktarı konusunda sorunlar yaşandığı görülür. Gecekonduara götürülen hizmetlerin maliyetinin artmasında; yasadışı bağlantılar ile teknik ve diğer faktörler rol oynamaktadır. Gecekonduaların görülen bu maliyeti yanında, gölge fiyatlar ile analize sokulabilecek iki önemli maliyet unsuru daha vardır. İlki, bu yerleşmelerdeki yetersiz altyapı ve hizmetler, sel baskını, su kirlenmesi, yeşil alanların tahribi, doğanın çirkinleştirilmesi gibi çevresel sorunlardır. İkinci olarak, gecekonduanın üretim ve tüketim sürecinde rol alması ile bu süreçlerdeki bireysel ve kamusal kayıplar düzenli yerleşmelere göre daha fazla olmaktadır.

4.3. Gecekondu: Kentsel Konut Piyasasının Bir Özgesi

Türkiye’de 1950’li yıllardan başlayarak, kırdaki nüfus artışı, tarımda makineleşme ve belli bölgelerde toprak sahipliği yapısında meydana gelen değişimlerle kırsal alanda büyük bir kitlenin işsiz kalması ve yetersiz miktarda toprağa sahip duruma gelmesi sonucunda, bu alanlardan kentlere doğru hızlı ve yoğun bir göç olgusunu gündeme getirmiştir. Kentleşme hızının çok yüksek olduğu bu dönemde, kent mekanı, bir yandan belediye sınırları içinde tanımlanmış formel yapının dışına taşarken, bir yandan da “yağ lekesi” halinde büyümüştür. Kentsel mekanın bu şekilde biçimlenişinde yoğun ve hızlı göçler kadar, kent içinde sermaye arasındaki işbölümü de etkili olmuştur. Söz konusu işbölümü, sanayinin yarattığı artı değere büyük sermayenin, kentin yapılaşması sürecinde ortaya çıkan artı değere ise küçük sermayenin el koyması biçimindedir. Bu iş bölümü kapsamında kent içi ulaşım hizmetlerinin küçük girişimcilere bırakılması kentin yağ lekesi halinde büyümesine yardımcı olmuştur (30).

Kentsel mekana yön veren göç özellikle büyük kentlerin doğal nüfus artışının üç katı olarak gerçekleşmiştir. Kentteki var olan konut oluşumunun hızla gelen kırsal nüfusun barınma ihtiyacını karşılayacak düzeyde olmayışı kenti çevreleyen hızlı bir gecekondulaşma olgusunu başlatmıştır. Bu dönemdeki gecekonduaların temel özelliği, konut sahibi, yapımcı ve kullanıcı arasında bir ayrışma olmamasıdır. Bu gecekondualar henüz ticari bir alış-veriş konusu olmamakta ve tamamen kullanıcının barınma gereksinimini karşılamak üzere üretilmektedir (1).

Kentleşmenin ve göçün hız kazanmasıyla beraber, bir yandan varolan ekonomik sistemin kente gelen göçmen grupları, formel konut piyasasına girmelerinin kanallarını yaratamaması, bir yandan da gelişmeye başlayan sanayinin işgücü talebi, zaman içerisinde gecekondu olgusunu ilginç bir meşruiyet sorunu ile karşı karşıya bırakmıştır. Gecekonduya örtük bir meşruluk kazandıran bu nedenler gecekonduaların çoğalmasını ve yasalık kazanmasını kolaylaştırmıştır (1).

1970’lerden başlayarak Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerde gecekondu göçmen nüfusun, kent içindeki ağırlığının artması bu nüfusun seçimle iş başına gelen kent yönetimleri açısından bir oy deposu olarak

are analyzed. One is the environmental problem such as floods, water pollution, insufficient infrastructure, and services, demolishing of green areas and consequently ugly nature. The other factor is that the individual and publish losses in such areas are more compared to organized settlements due to the presence of squatters in the production and consumption process.

4.3. Squatter: An Element of Urban Housing Market

In Turkey, since the 1950’s due to population increase in rural areas, mechanization and changes in land ownership structure at certain places, a lot of people became unemployed in rural areas and consequently a huge rapid migration process occurred. In this period of rapid urbanization, urban residence started to get out of the formal structure defined by municipal boundaries and has spread out like a grease stain. Division of labour in capital has been as effective as intensive rapid migration on sharpening of urban areas as such. Taking over of positive values due to industry by big capital and the positive value occurred during urbanization process by small capital has formed the mentioned division of labour. In the content of this division of labour, since the transportation services within the urban are left for small entrepreneur, the urban area spread out like a grease stain (30).

Migration lead the urban spatial, has occurred three times as much of natural population of big urban areas (cities). Since the housing formation in the urban areas was not enough to supply the immigrant’s housing demand an enormous scatter’s housing (illegal housing) process has started. The main characteristics of the squatters in this period are having no separation between the owner, user, or constructor of the residences (squatters). They were not a trade element yet and they were constructed only to supply the housing requirement of the user (1).

As the urbanization and migration got faster on one hand the available economy could not create new ways for the immigrants to enter the housing market and on the other hand by time, the process of squatter housing has encountered an interesting legitimacy problem due to the productive power demand of developing industry. The reasons giving a hidden legality to squatters have facilitated their increase and legality (1).

Since the 1970’s, in big cities such as Ankara, İstanbul, and İzmir the immigrant population leaving in squatters became an important vote potential for politicians to be elected for local governments as they form a big portion of the city population. The attempts and efforts for joining of these group to urban areas and improvement of the life standards in these areas have been supported either openly

görülmesine neden olmuştur. Bu grupların kente eklenmesi ve yaşadıkları alanlardaki yaşam kalitesini yükseltme mücadeleleri, farklı siyasal partilerce önemli bir seçim yatırımı olarak gizli ya da açık biçimde desteklenmiştir. 1970'lerde Cumhuriyet Halk Partisi, 1980'lerde Anavatan Partisi 1990'larda Refah/Fazilet Partisi gibi partilerin kent yönetimlerine gelmeleri diğer faktörlerin yanında gecekondulaşmayı meşrulaştırma ve kentsel hizmetlerle buluşturma konularına en fazla vurgu yapan partiler olmalarıyla açıklanmaktadır (1). Söz konusu nedenler, parlamento ve yerel yönetimlerdeki politikacıların bir seçim yatırımı olarak benimsedikleri gecekondulu olgusu karşısındaki özendirici ve koruyucu tavırları birleşince gecekonduların sayısı hızla artmıştır (31).

Türkiye kırsal alanda hızlı nüfus artışı ve toprakta parçalanma nedeniyle zorunlu göçlerin devam etmesi, bölgesel ve kentsel yerleşim planlanmasının yapılamaması sonucu, gecekondulaşma devam ederken, gecekondunun barınak olmaktan çıkıp ticarileşmesi, kentlinin ve yerel yöneticilerin 1950'lerde gecekonduluya, gecekonduluya bakış açısının 1990'da tamamen değişmesini de gündeme getirmiştir. Kentlerin merkez dışına taşması sürecinde merkez-çevre arasındaki arsalar kullanıcı dışındaki gruplarca ve doğrudan doğruya çok katlı yapılar şeklinde kaçak olarak yapılandırılmıştır. Böylece 1950-90 döneminde, ülkemizde gecekondunun mekana yansması ya da oluşturulan mekan farklılaşmıştır. Bu süreçte "t" ve "t+n" zamanlarında kente gelenler değişik biçimde sahip oldukları gecekondular ile, kentlerde arsa spekülörü konumuna gelmektedirler. Bunun nedenleri ise; gecekondunun elinde ihtiyaç fazlası arsa stoku bulunması, öte yandan kentin büyümesi ile birlikte ilk gecekondulu alanlarının düzenli yerleşime açılması sonucu yapı yoğunluğunun artması, buraların sahiplerini önemli bir ranta kavuşturmasıdır (28). Bugün gecekondulaşma, kentsel alanlarda barınacak bir yer bulmanın ötesinde bir anlam kazanmış, kentte oluşan rantlara el koyma mücadelesinin bir aracı haline gelmiştir.

5. SONUÇ

Sanayileşme ve kentleşme, üretim teknolojileri ile birlikte toplum, aile ve kişisel yapıda önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. Kırsal alanlardan kopan büyük kitleler, kent nüfuslarının hızla artmasına neden olmuştur. Konut stoku ve kentsel donatılar bakımından yeterli kapasiteye sahip olmayan kentler, hızla aile yapısına uygun olmayan sağlıklı konutlarla beraber kent ölçeğinde sosyo-kültürel ve ekonomik problem alanları üretmeye başlamış ve göçlerle birlikte artan kent nüfusu da konut talebini arttırmıştır.

Ülkemizde konut talebini etkileyen en önemli faktörler, hızlı nüfus artışı ve özellikle 1950'lerden itibaren hızlanan kentleşme ve göç hareketleri olmuştur. Nüfusun artmasıyla, kişinin fizyolojik ihtiyaçları arasında yer alan barınma ihtiyacı da artmıştır. Bu artışa neden olan en önemli etkilerin başında köyden kente olan göç gelmektedir. Yaşanan bu göç olgusunun nedenlerini de, kırsal alanların, kentin çekiciliği ve kırsal alanda meydana gelen aile yapısındaki yapısal değişiklikler olarak sıralayabiliriz.

or hidden as an election investment by various political parties In the 1970's the Party of Republic Public (Cumhuriyet Halk Partisi), in 1980's Party of Motherland (Anavatan Partisi), in the 1990's Party of prosperity/virtue (Refah/Fazilet Partisi) has taken the governing of urban areas. Beside the other factors this can be explained by the fact that these parties, emphasized mostly the issues related to legalization of squatter and bringing urban services to this areas (1). These reasons together with the protective and encouraging attitude of the parliament and local government politicians result in increase in number of squatters (31).

Squatter housing has continued areas in Turkey due to the population increase in rural, separation in land and continuous migration and lack in regional and urban planning as well. The aspect of local governors and urban resident to squatters in the 1950's has changed in totally in the 1990's since the squatters became a trade element rather than simple shelter houses. With extension of urban areas further from the centre, multi store building have been constructed illegally on the building sites between the centres and surrounding by the groups except from the users. Hence the reflection of squatters or the formed residence has been changed between 1950 and 1990. In this period the people who came to urban areas at time "t" and "t+n" become building site speculator by the squatters. The possession of extra building site by the squatter's, increase in the construction density due to conversion of first squatter areas into organized settlement because of growing urban and unearned income of the owners of such places are the causes of this process (28). Nowadays, squatter has another meaning beyond finding a residence in urban areas. It has become an element in the struggle of taking over the unearned income occurred in the urban areas.

5. RESULTS

Together with production technologies industrialization and urbanization has brought many important changes in social, family, and individual structure. The large population left the rural areas caused rapid population increase in urban areas. Insufficient housing and urban facilities have initiated the inconvenient housing for families and have created socio-cultural and economical problems in urban scale. Housing demand has also increased as the urban population has grown due to migrations.

Rapid population increase, accelerated urbanization and migration process particularly since the 1950's, have been the most important factors affecting the housing demand in our country. As the population has increased one of the physiological individual requirements, namely housing necessity has also increased. The migration from rural areas to urban areas is the main reason of this increase. The propulsion of rural areas, the attractiveness of urban areas, and the structural changes in the family pattern of rural areas are the causes of migration process.

Türkiye'nin uzun yıllardır yaşamakta olan ekonomik sıkıntılar, devlet bütçesinin büyük bölümünün borçlara gitmesi enflasyonun artışı ve bütçenin geriye kalan kısmının ise hizmet ihtiyaçlarına ayrılması yetersiz kalmaktadır. Sanayileşmeye daha fazla önem verilmesi konuta yeterli ödeneğin ayrılmaması birikmiş konut açığıyla birlikte konut gereksinmesini artan bir hızla büyütürken zaten var olan konut sorunu gelecekte çözülmez boyutlara ulaştırmıştır.

Hızlı kentleşmenin doğurduğu yoğun konut ve arsa istemi, konut üretimlerinin sınırlı tutulması, gelir seviyesinin düşüklüğü, kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmaya neden olmaktadır. Dolayısıyla konut gereksinmesini karşılayacak konut üretiminin yarıya yakın bölümünün yasal olmayan yollardan karşılanması kentsel toprak rantlarının kamuya kazanımın engellemekte ve kentleşmenin kamuya mal oluşunu yükselterek maliyetinin artması sonucunu doğurmaktadır.

The economical problems of long years, the increase in inflation, use of big portion of state budget for debts causes insufficient amount of budget for service requirements. Giving more importance to industrialization, reserving insufficient budget for housing and accumulated housing deficiency has increased significantly the housing demand. Consequently, this has caused the problem to reach unsolvable dimensions for future.

The intensive housing and building site demand caused by rapid urbanization, limitation of house construction, low income has resulted in illegal construction and squatter housing. Therefore, almost half of the housing requirement is provided by illegal constructions. This has not only prevented the public to receive the income from the urban land but also has increased the cost of urbanization for public.

KAYNAKLAR/ REFERENCES

1. Göktürk A., Kaygalak S. "Göç ve Kentleşme", *Sosyal Hizmet Sempozyumu*, Ankara 111-147 (1999).
2. Ünal T., Türkiye'de İçgöçe İlişkin Veri Kaynaklarının Değerlendirilmesi, *Tarih Vakfı*, İstanbul 91-103 (1998).
3. Türkyılmaz A., ve ark. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Terör Nedeniyle Göç Eden Ailelerin Sorunları, *Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları*, Bilim Serisi 115, Ankara 1998.
4. "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi" <http://www.mailgazete.com/bilgibank/bilgibank4.html> (25.04.2004).
5. "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası" <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/main.htm>. (25.04.2004)
6. Saran, N., "Göç ve Kentleşme" *Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Dergisi*, Sayı 4 167, (1986).
7. Tekeli İ., Erder İ., Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İçgöçler, *Ankara Hacettepe Üniversitesi Yayınları*, 14-21 (1978).
8. Gedik, A., "Türkiye'deki İç Göçler 1965-1985: Bazı Varsayımların Sorgulanması", *Kent, Planlama, Politika, Sanat*, Ankara, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları 212-232 (1994).
9. Tekeli, İ., Türkiye'de Kentleşme Yazıları, *Turhan Kitabevi*, Ankara Erk Matbaası, 85 (1982).
10. Serim, T., Türkiye'de Aile Yapısı, *H.Ü. Yayını*, 54 Ankara, (1972).
11. Düzköylü, A., "Kırsal Alandan Kente Göç ve Gecekondu Gençliğinin Sorunları", Doktora Tezi, *Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 6-13 (1995).
12. Kanbolat, Y., Türkiye Ziraatinde Bünye Değişikliği, *S.B.F.Maliye Enstitüsü*, Ankara 23 (1963).
13. Metin E., Nasıl Bir Yerel Yönetim, *Anahtar Kitaplar Yayınevi*, İstanbul, 30 (1999).
14. Keleş R., Kentleşme ve Konut Politikası, *A.Ü. S.B.F. Yayınları*, Yayın no:540, Ankara,1-3 (1984).
15. Mingione, E., Social Conflict and City, *St. Martin Pres, Inc*, New York (1981).
16. Oberai A.S., Singh H.K.M., Causes and Consequences of International Migration: A Study in the Indian Punjab, *Oxford University Pres*, Delhi, 28-30 (1983).
17. İçduygu A. ve Ünal T., "Türkiye'de İçgöç:Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri" Türkiye'de İçgöç, *Tarih Vakfı Yayınları*, İstanbul 38-52, (1998).

18. Tekeli İ., “Belediyeçilik Yazıları (1976-1991)”, **JULA-EMME Yayını**, İstanbul, 133, (1992).
19. Kıray M., Kentleşme Yazıları, **Bağlam Yayıncılık**, İstanbul 160-164 (1998).
20. Bayhan V., “Türkiye’de İçgöçler ve Anomik Kentleşme” **II. Uluslararası Sosyoloji Kongresi**, Toplum ve Göç Bildirileri Kitabı, Sosyoloji Derneği Yayını, Yayın No.5 Ankara , 183 (1996).
21. Genç E., “Kentleşme, Geleneksel- Modern Gerilimdeki Kimlikler” **II. Uluslararası Sosyoloji Kongresi**, Toplum ve Göç Bildirileri Kitabı, Sosyoloji Derneği Yayını, Yayın No.5 Ankara , 314 (1996).
22. Türk Ailesinin Yaşadığı Mekanlara Konutlara İlişkin Eğilimler, **Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu**, Bilim serisi 114 Cilt1, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 19-34 (1999).
23. Alkan A., “Günümüz Şehrinde Aile-Konut İlişkileri” **I. Aile Şurası Bildirileri**, Ankara Aile Araştırma Kurumu Yayın no: 9, Ankara, 215 (1990).
24. Kavrakoğlu İ., vd. Konut Sorunu ve Çözüm için Öneriler, **İ.S.O. Araştırma Dairesi**, Yayın No: 19883-11, İstanbul,1-29 (1983).
25. Pulat, G., Dar Gelirli Kentlilerin Konut Sorunu ve Soruna Sosyal İçerikli Kentsel Çözüm Arayışları, **Kent-Koop Yayınları**, Ankara, 72 (1992).
26. Görk R., “Gecekondu Bölgeleri ve Yerinde Islah Projelerine Sosyolojik Bir Bakış: Gecekondu Sorunu ve Yoksulluk Üzerine Görgül Bir Çalışma”, **8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 26. Kolokyumu**, “Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama”, Ankara, 233 (2002).
27. Kaya, İ.S., “Göç Alan Bölgelerde Konut Özellikleri” **İzmir Yerel Gündem 21 Göç Raporu (3)**, İzmir, 45-48 (1998).
28. Peker,M., Türkiye’de İç Göçün Değişen yapısı- 75.Yılda Köylerden Şehirler, **Türkiye İş Bankası Yayınları**, Numune Matbaası, İstanbul 298-299, (1999).
29. Kartal, K., Ekonomik Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme, **Yurt Yayınları**, Ankara, 251-252, (1983).
30. Tekeli İ., Türkiye’de İçgöç Sorunsalı Yeniden Tanımlama Aşamasına Geldi, Türkiye’de İçgöç, **Tarih Vakfı Yayınları** İstanbul, 132-141 (1998).
31. Keleş, R., Kentleşme Politikası, **İmge Kitabevi Yayınları**, Ankara, 386 (1996).